

Krajský úrad ŽP v Prešove
Odbor ochrany prírody a krajiny

Dňa: 20. februára 2007

Vypracoval: Ing. Erik Baláž

Vec: Vyjadrenie Leso ochrannárskeho zoskupenia (LZ) VLK k štúdiu posúdenia vplyvu navrhovanej činnosti na priaznivý stav predmetu ochrany v NPR Tichá dolina a NPR Kôprová dolina.

Štúdia posúdenia vplyvu navrhovanej činnosti na priaznivý stav predmetu ochrany v NPR Tichá dolina a NPR Kôprová dolina má byť podkladom pre rozhodnutia orgánov štátnej správy ochrany prírody pri udeľovaní súhlasu, resp. výnimky na spracovanie kalamity v predmetnom území.

Štúdia hodnotí vplyv navrhovanej činnosti na priaznivý stav biotopov a druhov z **lesníckeho pohľadu**, ktorého základom je **ochrana živých stromov**. Je to pochopiteľné, pretože všetci autori sú vzdelaním lesníci s dlhodobou praxou v obore lesného hospodárstva. Dokonca aj zástupcovia Štátnej ochrany prírody (ŠOP) SR majú dlhodobú prax v lesnom hospodárstve a v ŠOP pracujú len krátko. **Autori štúdie považujú ponechanie kalamity na prirodzený vývoj za poškodenie chránených druhov a biotopov, čo je v príkrom rozpore s vedeckými poznatkami a viacerými dokumentmi a odbornými stanoviskami týkajúcimi sa tejto problematiky.** Medzi najdôležitejšie dokumenty, s ktorými je štúdia v rozpore patria:

- *Stanoviská štátnej ochrany prírody S-TANAP k správnym konaniam pre udelenie výnimky na ťažbu v piatom stupni ochrany prírody (napr. číslo TANAP/10/06 zo 16.1.2006)*
- *Stanovisko štátnej ochrany prírody, centrum ŠOP SR centrum Banská Bystrica (napr. COPK/1083/05 z 16.6.2005)*
- *Rozhodnutia orgánov ochrany prírody o neudelení výnimky na ťažbu dreva (rozhodnutie MŽP SR číslo 6067/2006-3.1/KD z 9.11.2006 – PSBU Východná, rozhodnutie MŽP SR č.372/140/06-3.1 zo 7.4.2006, ktorým sa potvrdzuje rozhodnutie KÚŽP v Prešove č. 1/2005/00994-018/KM-R zo dňa 19.12.2005 pre ŠL TANAP)*
- *Návrh zonácie TANAPu, ktorý vypracovala pracovná skupina Štátnej ochrany prírody Slovenskej republiky pre dopracovanie Programu starostlivosti a zonácie Tatranského národného parku vymenovaná predchádzajúcim ministrom ŽP v roku 2006*
- *Závery konferencie FAO v Sielnici (18-21.4. 2005)*
- *Závery misie IUCN v Tatranskom národnom parku (apríl 2005)*
- *List ministra ŽP a ministra pôdohospodárstva Európskej komisii (18. 12. 2006)*
- *Vyjadrenia riaditeľa ŠL TANAPu p. Lišku, že lykožrút zo stromov už vyletel a odstránenie poškodeného dreva z dôvodu ochrany pred podkôrnym hmyzom už nemá význam (TATRY číslo 5 /2006, september – október, str.12)*

- *Stanoviská viacerých špičkových vedeckých inštitúcií a vedeckých pracovníkov, napríklad Slovenská ekologická spoločnosť pri SAV a Prírodovedecká fakulta UK v Bratislave, naposledy stanovisko J. Topercera z Botanickéj záhrady UK v Blatnici k vplyvu spracovania kalamity na stav biotopov a druhov z 13.2.2007 a vyjadrenie R. Jakuša z ústavu ekológie lesa k predmetnej štúdii z 19.2.2007 (viď príloha)*

V štúdii sa nachádza veľké množstvo vážnych odborných nedostatkov, ktoré vedú k chybným záverom štúdie. **Vzhľadom k tomu, že štúdia je v rozpore s predchádzajúcimi vyjadreniami štátnej ochrany prírody, považujeme ju za účelovú – s cieľom dosiahnuť povolenie ťažby dreva v Tichej a Kôprovej doline.** Preto odporúčame orgánom štátnej správy, aby pri svojich rozhodnutiach nebrali do úvahy závery tejto štúdie a súčasne týmto listom dopĺňame našu sťažnosť na Slovenskú republiku, ktorú LZ VLK podal Komisii európskych spoločenských v Bruseli pod číslom 2006/4717. Sťažnosť bola podaná kvôli tomu, že štátne orgány Slovenskej republiky nebránia poškodeniu tatranských biotopov európskeho významu.

Upozorňujeme na najvážnejšie odborné nedostatky štúdie:

- 1) **Podľa autorov štúdie môže bezzásahový režim spôsobiť podstatné zmeny v biologickej rozmanitosti, štruktúre a vo funkcii ekosystémov na územiach NATURA 2000. Aktívny manažment na druhej strane nespôsobí žiadne alebo len minimálne negatívne zmeny. Z uvedeného vyvodzujú záver, že činnosť nebude mať významný vplyv na lokalitu a preto ju orgán ochrany prírody môže povoliť.**

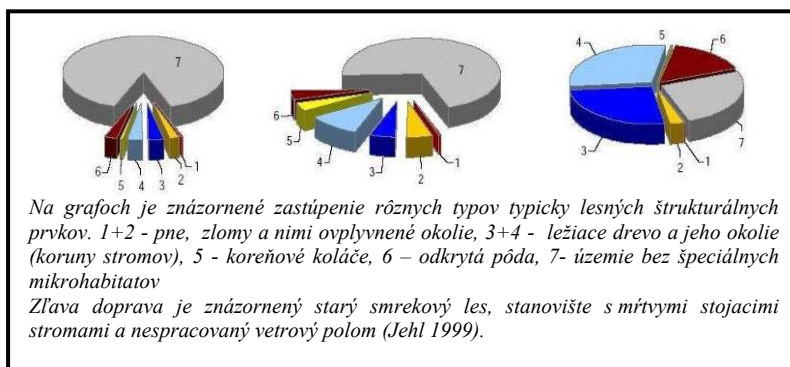
Tento argument je v príkrom rozpore so známymi štúdiami zaoberajúcimi sa stavom lesných ekosystémov po disturbanciách. Autori neuvádzajú na obhajobu tohto názoru žiadne vedecké štúdie. Tento chybný záver považujeme za najzávažnejší s ohľadom na výsledok posudzovania. Preto sa ním budeme zaoberať podrobnejšie.

Biologická rozmanitosť biotopu

Podľa štúdií z Európy (Poľsko, ČR, Nemecko, Rakúsko, Švajčiarsko a i.) a z celého sveta sú nespracované kalamity biologicky mimoriadne bohatým biotopom (Christoph et al. 2000, Hubený 2005, Kocian et al. 2005, Gutowski 2001 a ďalší – viď literatúra). V polomoch a vo vyschnutom lese sa zachováva väčšina typicky lesných druhov organizmov, prístupujú sukcesné druhy. Prosperujú v nich chránené druhy viazané na odumreté drevo. Na holine sú typicky lesné druhy nahradzované druhmi nelesnými. Stav typicky lesných druhov sa preto na holine významne zhorší. Autori nepriniesli žiadne dôkazy o dobrom stave biologickej rozmanitosti, chránených druhov a biotopov na holine a ani o zhoršení tohto stavu v nespracovanom polome.

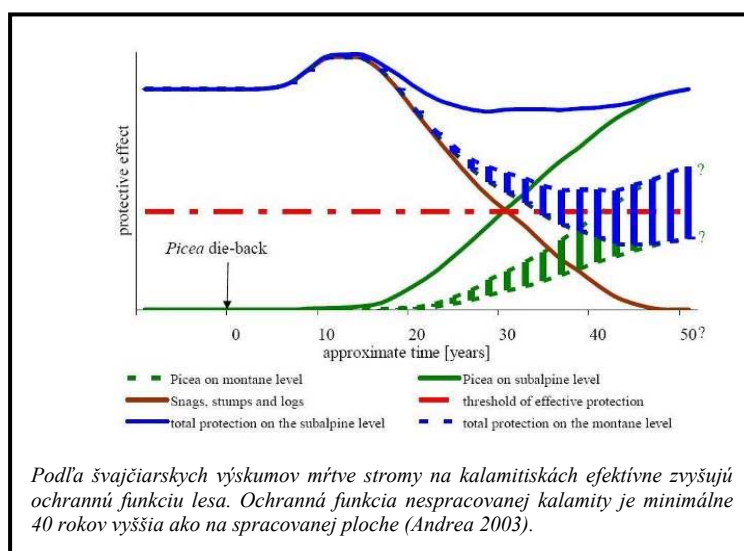
Štruktúra lesa

Štruktúrálna rozmanitosť lesa je v polome väčšia ako v pôvodnom zelenom lese (Jehl 1999). Koreňové koláče, vyvrátené a zlomené stromy, ojedinele prežívajúce stromy a bohatý bylinný podrast sú hlavnými štruktúrálnymi prvkami polomu. Vysoká štruktúrálna rozmanitosť polomu je súčasne hlavnou príčinou jeho vysokej biologickej rozmanitosti. **Štruktúra holiny po ťažbe dreva je v podstate úplne zničená.** Autori štúdie nepriniesli žiadne dôkazy o tom, že sa vyčistením kalamity nezhorší špecifická štruktúra biotopu.

Funkcie biotopu

Vedecké štúdie ukazujú, že pri ponechaní polomu na prirodzený vývoj si les zachováva svoje funkcie. Popadané stromy **účinne bránia erózii pôdy, vzniku lavín, polom účinne zadržiava vodu a v nespracovaných kalamitách nebolo zistené výrazné vyplavovanie živín** (Schönenberger et al. 2004, Christoph et al. 2000 a ďalší). Ochranná funkcia popadaných stromov 30 rokov

prevyšuje ochrannú funkciu následného porastu, ktorá je do tejto doby nedostatočná! To znamená, že **spracovanie kalamity spôsobuje podľa viacerých štúdií väčšie narušenia ekosystému lesa ako samotná kalamita alebo dokonca požiar** (Foster et al. 2006, Lindemayer et al. 2006).

Rôzne kalamity sú pritom prirodzenou súčasťou vývoja stredo európskych lesov (Fischer et al. 2002, Gutowski 2001, Svoboda 2006). Redukovať priaznivý stav biotopu na jeho „nemenné“ klimaxové štádium je umelé, nezmyselné a prakticky nedosiahnuteľné.

Z uvedeného vyplýva, že **ponechanie kalamity na prirodzený vývoj nespôsobí zhoršenie stavu biotopov**, ich biologickej rozmanitosti, špecifickej štruktúry, ani funkcií. Toto zhoršenie môže naopak spôsobiť spracovanie kalamity. Autori štúdie neprinesli žiadne dôkazy o tom, že sa odstránením odumretých stromov nezhoršia funkcie lesa.

2) ***Spracovaním kalamity sa nepoškodia biotopy druhov. Rozsah kalamity zaberá len nevýznamný podiel z celkovej rozlohy chráneného územia, preto jej spracovanie nemôže ohroziť stav druhov.***

Toto absurdné tvrdenie sme čiastočne zdôvodnili v bode 1. Autori ignorujú skutočnosť, že veľká časť chránených druhov je spôsobom života viazaná na odumreté drevo. Z vtákov sú to napríklad d'ateľ trojprstý, tesár čierny, kivičok vrabčí, pôtik kapcavý, holub plúžik a ďalšie druhy. Patria sem mnohé bezstavovce, huby, machy a lišajníky (napr. *Scapania massolongi*). Kalamity sú dôležitým biotopom pre veľké šelmy. Podrobnejšie informácie o vplyvu spracovania kalamity na stav druhov sú uvedené v prílohe.

Autori považujú prípadné poškodenie biotopov na posudzovanej lokalite za plošne nevýznamné s ohľadom na rozlohu celého chráneného územia. Štúdia vytrhla 232,93 hektárové územie z kontextu 12 500 hektárovej kalamity. Autorov nezaujíma, že 92 % kalamity bolo spracovaných. Takýmto postupom by bolo možné rozdeliť celé územie TANAPu na 10 hektárové celky, ktoré by boli samostatne posúdené ako plošne nevýznamné a následne vyťažené. Práve takýto absurdný prístup zaujali autori štúdie pri hodnotení konfliktného územia. **Štúdia ako celok by mala zmysel len vtedy, ak by posudzovala celé kalamitné územie – 12 500 ha.**

Fúzač karpatský má v Tichej a Kôprovej doline pravdepodobne jednu z najvýznamnejších lokalít výskytu vôbec. Nie je známy jeho stav na území celého TANAPu. Je pravdepodobné, že významná časť tatranskej populácie žije na dne Tichej a Kôprovej doliny. Autori uvádzajú, že v kalamitnom území sa zemolez (živná rastlina fúzača karpatského) nevyskytuje a preto je možné lokalitu vyťažiť. **To naznačuje, že buď v území neboli alebo nepoznajú zemolez alebo úmyselne zavádzajú. V polome sa zemolezom výnimočne dobre darí. Fúzač karpatský navyše obľubuje osvetlené lokality.** Na rúbanskách bola väčšina zemolezov zničená ťažbou dreva.

Autori nepovažujú vyťaženie kalamity za poškodenie biotopov druhov závislých na odumretých stromoch, pokiaľ sa uskutoční mimo doby rozmnožovania. Túto podmienku nie je možné dodržať, ak má byť kalamita spracovaná do konca apríla 2007, ako navrhuje štúdia. **Od konca marca totiž prebieha rozmnožovanie niektorých druhov vtákov, napríklad sov a d'atľov.**

3) ***Podľa autorov štúdie môže spracovanie kalamity zmierniť nasledujúcu podkôrníkovú kalamitu až o 40 % a tak zabrániť ďalšiemu zhoršovaniu stavu biotopov. Nespracovanie kalamity spôsobí s pomerne vysokou pravdepodobnosťou masové odumieranie smreka s významnými dopadmi na ekosystémy a funkcie.***

K tomuto tvrdeniu máme nasledujúce výhrady:

- Podkôrníkové kalamity nezhoršujú stav biotopov (viď vyššie). Brániť ich rozširovaniu preto nemá zmysel.
- Autori sa domnievajú, že pri spracovaní kalamity sa odstráni 40 % súčasnej populácie podkôrneho hmyzu, pretože zimuje pod kôrou stromov. Pri spracovaní kalamity dôjde k opadu väčšiny kôry a s ňou aj podkôrneho hmyzu. Výsledný efekt redukcie populácie bude zanedbateľný.
- V územiach s piatym stupňom ochrany má byť drevo ponechané. Vyťaženie dreva v štvrtom stupni preto nebude efektívne.
- Aj keby sa podarilo znížiť populáciu o 40 %, reálne zníženie počtu napadnutých stromov nebude nižšie o 40 %. Les nie je lineárny systém. S mŕtvym drevom sa odstraňujú aj jeho prirodzený nepriatelia. Ťažba dreva môže paradoxne zvýšiť počet napadnutých stromov.
- Podľa jedinej dostupnej štúdie z územia Tatier, ktorá porovnáva vývoj podkôrníkovej kalamity pri bezzásahovom režime a pri intenzívnej ťažbe napadnutých stromov v 90-tych rokoch na Slovensku

(TANAP) a v Poľsku (TPN), **nemali lesnícke zásahy vplyv na vývoj kalamity**. Na poľskej strane sa kalamita spontánne utlmila aj bez ľudských zásahov (Grodzki et al. 2006). Množstvo napadnutých stromov záviselo od veku porastov, expozície a počasia v jednotlivých rokoch, **nie však od ľudských zásahov**.

- Autori sa nevysporiadali so skutočnosťou, že **viac podkôrníkov sa nachádza na vyťažených lokalitách ako na lokalitách ponechaných na prirodzený vývoj**. Autori štúdie nám podsúvajú absurdnú myšlienku, že podkôrníky sú „zlomyseľné“ a z bezzásahových území odchádzajú ničiť hospodárske lesy aj napriek tomu, že v NPR Tichá a NPR Kôprová dolina sa nachádzajú tisíce hektárov zelených smrečín.
- 4) Spracovanie kalamity je v súlade s manažmentom, ktorý tu bol uplatňovaný doposiaľ, preto nemôže dôjsť k zhoršeniu stavu biotopov a druhov. Ponechanie na prirodzený vývoj považujú za experiment, ktorý z najväčšou pravdepodobnosťou skončí katastrofou.**

Toto tvrdenie neberie do úvahy skutočnosť, že počas existencie TANAPu sa tu nevyskytla kalamita takéhoto rozsahu. Taký rozsah ťažby dreva, aký bol v TANAPe v rokoch 2005 -2006, nemožno považovať za bežný. Podľa ŠL TANAPu vietor narušil okolo 50 % lesov v LHC Vysoké Tatry, z nich 92% bolo vyťažených!

Autori štúdie neberú do úvahy, že v TANAPe sa vždy vyskytovali územia, ktoré boli bez zásahov, a tento fakt nebol nikdy označený za katastrofálny experiment.

5) Autori posudzujú stav lesa podľa stupňov prirodzenosti.

Stupne prirodzenosti boli vypočítané podľa stavu lesných porastov pred kalamitou. Tento stav je nepodstatný z pohľadu posúdenia vplyvu spracovania kalamity na stav biotopov, pretože nijako nevystihuje terajší stav biotopov. Porovnávať by sa mal súčasný stav biotopu (**polom tesne pred zásahom**) so stavom tesne po zásahu (**rúbanisko**).

Záver

Upozornili sme len na základné odborné chyby predloženej štúdie, ktoré ale majú zásadný význam na výsledok štúdie. Skutočne odborné a objektívne posúdenie vplyvu spracovania kalamity na stav biotopov a druhov by bezpochyby viedlo k úplne opačnému záveru, čo dokazujú aj nezávislé odborné stanoviská spracované špičkovými slovenskými vedcami, odborníkmi z IUCN a ďalšie dokumenty spomínané vyššie.

Na základe uvedených protiargumentov považujeme štúdiu vplyvu navrhovanej činnosti na priaznivý stav predmetu ochrany v NPR Tichá dolina a NPR Kôprová dolina za účelovo spracovaný materiál, ktorý ignoruje všeobecne prístupné poznatky o prirodzenom vývoji lesných ekosystémov po disturbanciách a o úlohe disturbancií vo vývoji lesa. Vyzývame preto orgány štátnej správy, aby pri svojich rozhodnutiach nepodľahli politickým tlakom tak ako autori štúdie a nebrali do úvahy jej výsledky.

Upozorňujeme tiež, že prípadnú ťažba dreva v Tichej a Kôprovej doline bude v rozpore s listom ministra životného prostredia a ministra pôdohospodárstva Európskej komisii z 18. 12. 2006, ktorý bol zaslaný Komisii ako odpoveď na otázky položené v súvislosti so sťažnosťou LZ VLK na Slovenskú republiku (2006/4717). Európska komisia môže zároveň považovať ťažbu za porušenie smernice o vtákoch a smernice o biotopoch.

S pozdravom

Ing. Juraj Lukáč
Lesoochranárske zoskupenie VLK

CC:

*Európska komisia, Brusel
Krajský úrad životného prostredia, Prešov
Ministerstvo životného prostredia, Bratislava
Obvodný úrad životného prostredia, Poprad
Slovenská inšpekcia životného prostredia, Košice*

Prílohy:

- Posúdenie vplyvu prípadného odstránenia vetrového polomu z 19. novembra 2004 na ekosystémy Tichej a Kôprovej doliny (TANAP), J. Topercer, Botanická záhrada v Blatnici
- Odborný posudok na „**Štúdiu posúdenia vplyvu navrhovanej činnosti na priaznivý stav predmetu ochrany.**“, R. Jakuš, Ústav ekológie lesa, SAV

Literatúra:

Andrea Doris Kupferschmid Albisetti 2003, *Succession in Protection Forest after Picea abies Die-Back*, Swiss Federal Institute of Technology Zurich, 238 p

Bláha J. 2003, *Péče o národní park Šumava: mise IUCN*, Ministerstvo životního prostředí, Praha, 131 s

Christoph A. et al. 2000, *Entscheidungshilfe bei Sturmschäden im Wald*, Bundesamt für Umwelt, Wald und Landschaft, 100 p.

Fischer A., Lindner M., Abs C., Lasch P. 2002, *Vegetations Dynamics in central European Forests Ecosystems (Near Natural as Well as Managed) after Storm Events*, *Folia Geobotanica* 37: 17 – 32

Foster D. R., D. A. Orwig 2006, *Preemptive and Salvage Harvesting of new England Forests: When Doing Nothing is Viable Alternative*, *Conservation Biology*, p.: 959-970

Grodzki W., Jakus R., Lajzová E., Sitková Z., Maczka T., Škvarenina J. 2006, *Effects of intensive versus no management strategies during an outbreak of the bark beetle Ips typographus (L) in the Tatra Mts. in Poland and Slovakia*, *Ann. For. Sci.* 63 (2006): 55-61

Gutowski J. M. 2001, *Ocena przyrodniczych skutkow gradacji kornika drukacza w puszczy Bialowieskiej*, ministerstwo środowiska PL,

Hubený P. 2005, *Ptáci v uschlém lese, Šumava, čtvrtletník Správy CHKO a NP Šumava* 3/2005, s. 20- 21

Jehl H. 1999, *Windthrow and Bark Beetle Outbreaks, Forest development after large area disturbance in high elevations of the Bavarian Forest National Park*, Bavarian Forest National Park Research Department

Kaňák 1998, *Uchovávaní genofondu navzdory evoluci?*, *Lesnická práce* 3/98, p. 86-87

Kiener H., 1998, *Windfall and insects providing the impetus and momentum for natural succession I mountain forest ecosystems*, *Správa NP Bavorský les*

Kocian L., Topercer J., Baláž E., Fiala J. 2005, *Vtáky Tanapu hniezdiace v prostredí zasiahnutom smršťou a ich hniezdne nároky v rôznych typoch prostredia*, *Folia Faunistica Slovaca*, 10(9): 37-43

Kol. 2004, *Waldentwicklung nach Windwurf in tieferen Lagen der Schweiz 2000 – 2003*“, *Schlussbericht*, Eidgenössische Forschungsanstalt WSL

Kol. 1995, *25 Jahre auf dem Weg zum Naturwald*, Nationalpark Bayerischer Wald, 190 p.

Kupferschmid A. D., 2004, *Wie gut schützen totholzbestände vor Naturgefahren?*, *Schutzwirkung von Gebirgsfichtenwälder nach Buchdruckerbefall*, *Wald und Holz*, 1/04, p. 33-36

Lindemayer D. B., R.F. Noss 2006, *Salvage Logging, Ecosystem Processes, and Biodiversity Conservation*, *Conservation Biology*, p.: 949-958

Perry D. A. 1988, *Landscape Pattern and Forest Pests*, *The Northwest Environmental Journal*, 4: 213-228, 1988

Sanders W. 2001, *Der Buchdrucker: Waldverderber oder Waldbeschützer?*, *Nationalpark* 4: 38-43

Schönenberger W., P. Brang, H. Bugmann, A.D. Kupferschmid 2004, *Wie gut schützen totholzbestände vor Naturgefahren?*, *Wald und Holz* 1/2004

Schönenberg W. a kol., 2003, *Vivians Erbe, Waldentwicklung nach Windwurf im Gebirge*, Merkbalatt für die Praxis, Birmensdorf, 12 p.

Showalter T. D., Hargrove W. W., Crossley D. A. 1986, *Herbivory in Forested Ecosystems*, *Ann. Rev. Entomol.* 31: 177-196

Showalter T. D. 1988, *Forest Pest Management: A Synopsis*, *Northwest Environmental Journal*, 4: 313-318, 1998

Showalter T. D. 1985, *Adaptation of Insects to Disturbance, The Ecology of Natural disturbance and Path Dynamics*, Department of Entomology, Oregon State University

Schwenke W., 1994, *Über die Grundlagen der Entstehung und Begegnung von Insekten- Massenvermehrungen im Wald*, *Anz., Schädlingskde., Pflanzenschutz* 67, 120-124

SVOBODA, M. 2006, *Rekonstrukce režimu narušení (disturbancí) horského smrkového lesa na základě historických podkladů*, in Neuhöferová, P. (ed.): *HISTORIE A VÝVOJ LESŮ V ČESKÝCH ZEMÍCH. [Forest History and Development in the Czech Countries]*. Srní, 17.-18.10. 2006

Swetnam T.W. 1988, *Forest Fire Primeval, The World and I, Vol 3(9)* 236 – 271

Turner M. G. 1989, *LANDSCAPE ECOLOGY: The Effect of Pattern on Process*, *Annu. Rev. Ecol. Syst.* 1989, 20: 171-197